JYX JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO UNIVERSITY OF JYVÄSKYLÄ

This is a self-archived version of an original article. This version may differ from the original in pagination and typographic details.

Author(s): Frigren, Pirita

Title: Paljon iloa perhekirjeistä

Year: 2018

Version: Published version

Copyright: © Frigren & Suomen Sukututkimusseura, 2018.

Rights: In Copyright

Rights url: http://rightsstatements.org/page/InC/1.0/?language=en

Please cite the original version:

Frigren, P. (2018). Paljon iloa perhekirjeistä. Genos, 89(1), 57-58.

Kirja-arvioita • Recensioner

Paljon iloa perhekirjeistä

Kirsi Keravuori: **Saaristolaisia. Elämä, arki ja vanhemmuus laivuriperheen kirjeenvaihdossa.** Historiallisia Tutkimuksia 276. Helsinki: SKS, 2017. 323 sivua.

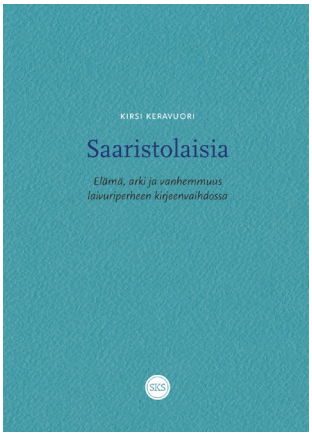

Kirsi Keravuoren teos *Saaristolaisia* osoittaa, miten monia menneisyyden ikkunoita voi avata taitavalla kirjemateriaalin tutkimuksella. Teoksen keskiössä ovat kustavilaisen talonpoikaislaivuri Simon Janssonin (1812–1887) ja hänen puolisonsa Wilhelmina Widbomin (1810–1892) 147 säilynyttä kirjettä heidän pojilleen Waldemar, Evald ja Emil Jahnssonille. Kirjeet ajoittuvat vuosille 1859–1887, minä aikana pojat opiskelivat Turussa ja Helsingissä sekä tekivät uraa suomen kielen, kirjallisuuden ja lääketieteen alalla.

Teos selvittää, voidaanko itseoppineiden kirjoittajien kirjeitä pitää historiantutkimuksen lähteenä yhden perheen vaiheita laajempia kysymyksiä kysyttäessä. Vastaus on myönteinen. Janssonin perheen kirjeitä lukemalla Keravuori löytää vastauksia siihen, mitä 1800-luvun lopun lisääntyvät kouluttautumisen mahdollisuudet käytännössä merkitsivät talonpoikaisrahvaalle. Kirjeitä tutkimalla selviää, millaisia taloudellisia ja sosiaalisia järjestelyjä lasten opintie vaati. Elämäkerrallinen näkökulma paljastaa, miten aikalaisille mahdollinen sosiaalinen nousu toteutui käytännössä. Kirjeiden kautta voi lisäksi oppia, millainen oli 1800-luvun jälkipuoliskon talonpoikaispurjehtijan toimenkuva. *Saaristolaisia* on teos perheestä sääty-yhteiskunnan marginaalissa. Simon Jansson rinnastui nuorempana talonpojan poikana ja maattomana talonpoikaislaivurina lähinnä torppariin eikä hän koskaan liittynyt suurten alusten osakaskuntaan eikä valmistautunut välittämään ammattiaan jälkeläisilleen. Hän oli kuitenkin kohtuullisesti toimeentuleva ja yhteisössään pidetty pienyrittäjä, jolla oli Itämeren alueen kauppaan vaadittavaa kieli- ja ammattitaitoa. Mielenkiintoiseksi nousee myös puoliso Wilhelmina Widbomin aktiivinen rooli lasten koulutuspyrkimyksissä, sillä pappilan kasvattityttärenä hänet liitettiin paikallisessa sosiaalisessa albumissa lähestulkoon säätyläistöön.

Kirjan teemoista vanhemmuus ja sukupolvien välinen suhde nousevat keskeiseen rooliin. Keravuori kuvaa liikuttavalla tavalla, miten Aleksis Kiven aikalaisina opiskelijaelämän makuun päässeen jälkikasvun maailma erkaantuu vanhempien maailmasta ja kotipitäjän elämänmenosta, vaikka vanhemmat välittävätkin uskollisesti kuulumisia lähitienoon ihmisistä. Vanhemmille saapuneita kirjeitä ei ole juurikaan säilynyt, mutta muutamista viitteistä voi päätellä, että lapset kirjoittivat vanhemmilleen pelkistetysti ja kaunistellen. Vanhemmuudesta välittyy ankaruuden sijaan voimakas kiintyminen ja yritys ymmärtää ja antaa anteeksi silloinkin, kun opinnot venyvät, rahaa palaa ja kun jälkikasvun teot sotivat vanhempien arvomaailmaa vastaan. Teoksen päähenkilöt tulevat luonteenpiirteineen lukijalle tutuksi, mistä on kirjeiden huolellisen analyysin ohella kiittäminen Keravuoren tarkkaa sukuhistoriallista selvitystyötä. Keravuori myös rakentaa lukijan eteen huolellisen, aiemmin lähinnä Volter Kilven kaunokirjallisessa tuotannossa esiin päässeen ryhmäkuvan Kustavin alueen paikallisyhteisöstä.

Välittävästä vanhemmuuden kuvauksesta huolimatta kirjeet eivät ole siloteltu versio perheen todellisuudesta, vaan draamalla

on paikkansa esimerkiksi keskimmäisen pojan alkoholisoituessa ja velloessa henkilökohtaisen elämänsä ongelmissa. Erityisesti äiti ei säästä kirjeissä katkeruuden ja pettymyksen ilmaisuja. Toisaalta vanhemmuus oli 1800-luvullakin paljolti konkreettisten, materiaalisten edellytysten turvaamista. Kirjeiden mukana kulkevat niin rahasummat, ruokalähetykset kuin vaatteetkin. Usein vaateparsista huolehtii isä, mikä on kiinnostava tutkimustulos sitä vasten, miten selkeästi olemme tottuneet ajattelemaan vaatehuollon naisten työtehtäväksi. Toisaalta kirjeet vaikenevat usein juuri äidin töistä. Siinä missä laivuri-isän ammatinharjoituksesta saadaan lukea yhtä ja toista, ainoastaan rivien välistä välittyy tietoa siitä ponnistelusta, mitä Wilhelmina-äiti teki hoitaessaan iäkästä kasvattitätiään, toimiessaan pääasiallisena kasvattajana yhdelle lapsenlapselleen, kestitessään vieraita, asuessaan Turussa lastensa apuna, opettaessaan kustavilaislapsille ruotsia, kutoessaan kangasta ja pitäessään huolta talosta miehensä ollessa merillä. Nämä asiat olivat tunnettuja ja itsestään selviä kirjeenvaihdon osallisille ja siksi toissijaisia kirjoittamisen aiheita. Maantieteellisesti ja ajallisesti lyhyellä välillä kulkevissa kirjeissä ei useinkaan pohdita omaa elämänkulkua ja tuntoja, vaan ne ovat nykyhetkessä tapahtuvan suullisen kommunikaation jatke. Tämä on hyödyllinen huomio kelle tahansa suvun ja perhepiirin kirjemateriaaleja tutkivalle.

Keravuori pohtiikin teoksessaan laajasti, missä määrin Janssonien kirjeet sopivat kirje- ja elämäkertatutkimuksessa käytettyyn egodokumentin määritelmään. Egodokumentilla tarkoitetaan kirjoitustaitoiseen väestöön kuuluvan henkilön itse luomaa tekstiä, jossa kirjoittaja kuvailee itse omaa elämäänsä, tekojaan, ajatuksiaan ja tunteitaan. Teoksessa on keskusteltu laajasti kansainvälisen egodokumenttien ja kirjehistorian tutkimuksen kanssa, mikä voi pelkästään teoksen perhehistoriallisesta puolesta kiinnostuneelle tuntua pitkältä johdannolta. Teos tarjoaa kuitenkin jokaiselle jotakin: teoreettisen katsauksen avulla pääsee helposti perille alan tieteellisestä keskustelusta, mutta osion yli voi myös hypätä, mikäli haluaa päätyä päistikkaa suoraan Janssonien maailmaan.

Sukututkijan kannalta teoksessa onkin paljon hyödyllistä tietoa siitä, millaisia asioita kirjeitä tutkiessa tulee ottaa huomioon. On esimerkiksi tärkeätä muistaa, että aikalaisille kirje ei ollut yksityinen viestintäväline, vaan kirje osoitettiin yleensä koko kirjeen oletetulle vastaanottajajoukolle ja luettiin usein kaikille ääneen. Siihen myös saattoivat kirjoittaa rivinsä kaikki kirjoitushetkellä läsnä olevat henkilöt. Kirje tekstilajina sisältää myös runsaasti konventioita ja fraaseja, joita 1800-luvun itseoppinut kirjoittaja tosin sovelsi oppimansa mukaan. Kollektiivisuus, arkisuus ja käytännöllisyys selittävät, miksi kirjeissä ei aina vuodateta suuria tunteita tai miksi joistain asioista vaietaan.

Kirja tuo uutta tietoa siitä, miten kirjeitse kommunikointi saavutti tavalliset ihmiset. Kustavin Kivimaan pappilan vieressä asuvina sekä kansan luku- ja kirjoitustaitoisten viiden prosentin vähemmistöön kuuluvina Janssonit olivat erityisasemassa. Pappilassa säilytettävä postilaukku oli lähellä ja Tukholmasta Suomeen kulkeva suuri postitie meni aivan talon vierestä. Toisaalta saariston asukkaat olivat mantereen tieyhteyksien puuttuessa merireittien varassa, mikä eristi heidät muusta maailmasta erityisesti talvi- ja kesäkuukausien vaihteissa eli ”säidenriitojen” aikaan. Keravuori onnistuu seulomaan kirjeistä epäluulon ja ahdistuksen tunteet, kun tiedonkulku luonnonolojen vuoksi vaikeutuu ja kun 1860-luvun lopun katovuodet aiheuttavat ympärillä tauteja ja kuolleisuutta.

Kirjoittaja on tehnyt suurtyön puhtaaksikirjoittaessaan sekä suomen että ruotsin kielellä kirjoitetut kirjeet ja herättänyt näin henkiin suuren palan kadonnutta Lounaisrannikon elämää ja murretta. Suomenkielisten kirjeiden osalta huomio kiinnittyy siihen, miten kirjoitettu kieli hakee muotoansa. Niinpä Simon Janssonin kielenkäytössä tapahtuu useita muutoksia pitkän kirjeenvaihdon aikana – hän myös oppii monia kirjefraaseja sivistyneistöön kavunneilta pojiltaan. Ruotsiksi kirjoittavan äidin kirjeissä näkyy herrasväen puhuttu kieli. Usein kirjeiden tulkinta on vaatinut kaiken paikallistuntemuksen valjastamista käyttöön, jotta kirjeiden sisältö aukeaisi ulkopuoliselle lukijalle.

Suosittelen kirjaa kaikille kirje- ja perhehistoriasta kiinnostuneille. Keravuoren teos on osa laajempaa suomalaista tutkimusta, joka on jo vuosia tehnyt näkyväksi kansankirjoittajia ja kirjallisen kulttuurin leviämistä Suomessa. Tekstejä on löydetty paljon odotettua enemmän, joten jäämme innolla odottamaan jatkoa tälle tutkimukselle.

Pirita Frigren